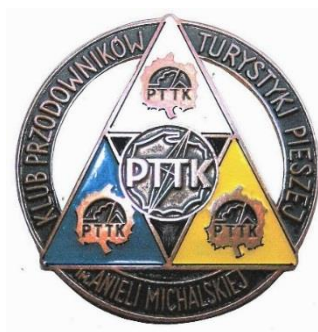

POLSKIE TOWARZYSTWO TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZE
ODDZIAŁ STOŁECZNY IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO

BIWAK

BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ
IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ

NR 36

SIERPIEŃ 2025

BIULETYN KLUBU PRZODOWNIKÓW TURYSTYKI PIESZEJ PTTK
IM. ANIELI MICHAŁSKIEJ

NR 36 SIERPIEŃ 2025

60. RAJD PIESZY IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO

Krzysztof Zarański

RAJDY PIESZE PO MAZOWSZU IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO 1966-2025

Włodzimierz Majdewicz

FORMY OCHRONY PRZYRODY W WARSZAWIE

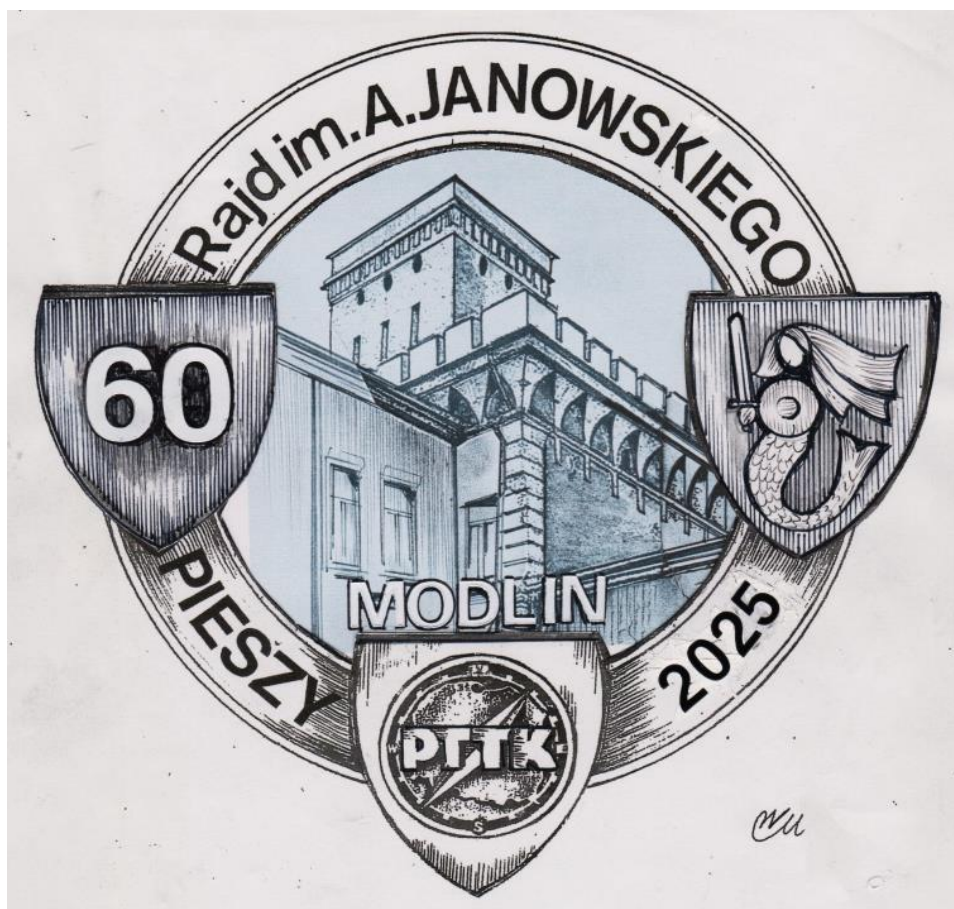
Jan Piwnik

SZUFLADA KOLEKCJONERA

Redakcja Krzysztof Zarański, Daniel Wolborski

Okładka Włodzimierz Majdewicz

60. RAJD PIESZY IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO

W sobotę 7 czerwca br. po raz sześćdziesiąty wyruszyliśmy na trasy Rajdu Pieszego im. Aleksandra Janowskiego. Tym razem odwiedziliśmy jedną z największych i najlepiej zachowanych twierdz w Polsce – Twierdzę Modlin. Organizatorem Rajdu była Komisja Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK, przy współpracy z Kołem Terenowym „Śródmieście” oraz Klubem Przodowników Turystyki Pieszej im. Anieli Michalskiej.

Uczestnicy Rajdu dojechali pociągami do stacji Modlin, gdzie oczekiwali na nich przewodnicy i wspólnie udali się na teren Twierdzy.

Tutaj dołączyły osoby, które przyjechały samochodami lub autobusami lokalnymi. Według tradycji, w czasach pogańskich było tu miejsce kultu religijnego. W XIX w. powstała potężna twierdza wojskowa, której budowę zapoczątkowali oficerowie napoleońscy a dokończyli i rozbudowali Rosjanie.

Pierwszym obiektem do zwiedzania było Kasyno Oficerskie. Powitała uczestników Rajdu Pani Janina Bystrek – przewodniczka po Twierdzy Modlin, która pokrótce przedstawiła plan zwiedzania, opowiedziała o historii Twierdzy oraz oprowadziła po budynku Kasyna. Ciekawy budynek z 1870 r. o cechach neogotyckich, wewnątrz eklektyczne. Najbardziej reprezentacyjny budynek Twierdzy, o dwóch ogromnych salach balowych. Po zwiedzeniu Kasyna grupa udała się na ognisko. Przy ognisku kol. Jan Rukat, Komandor Rajdu, opowiedział zebranym o Aleksandrze Janowskim, patronie Rajdu. W międzyczasie małymi grupami zwiedziliśmy znajdujące się w pobliżu Muzeum Kampanii Wrześniowej i Twierdzy Modlin. Posiada bogatą ekspozycję militariów z okresu carskiego i

II wojny światowej. Przed budynkiem eksponowane są samoloty MIG i Iskra, artyleria oraz ciężki sprzęt wojskowy.

Po spożyciu upieczonych na ognisku kiełbasek, uczestnicy Rajdu udali się na zwiedzanie najciekawszych obiektów architektury obronnej, mijając po drodze Pomnik Obrońców Modlina.

Brama Dąbrowskiego (Aleksandrowskije Worota) – brama z poł. XIX w., z pięknie zachowanymi ceglanyimi filarami mostu prowadzącego do Twierdzy.

Centrum Edukacji Historycznej (Prochownia 197) – pierwsze multimedialne muzeum Modlina stworzone w odnowionej, dziewiętnastowiecznej prochowni. We wrześniu 1939 r. mieścił się tu sztab obrony Twierdzy pod dowództwem gen. Thommée.

Brama Poniatowskiego – piękna brama z kolumnami tokańskimi, zbudowana przez Rosjan niedługo po powstaniu listopadowym (wówczas jako Brama Michajłowska).

Koszarowiec i Wieża Tatarska – jeden z najpotężniejszych zabytków fortecznych na świecie, zbudowany w latach 1864-75, o długości 2,26 km. Ze szczytu Wieży Tatarskiej można podziwiać zabudowę Twierdzy oraz miejsce, gdzie Narew łączy się z Wisłą.

Z powodu coraz mocniej padającego deszczu grupa rajdowa powróciła do ogniska i tam zakończono 60. Rajd im. Aleksandra Janowskiego. Kilka osób zdecydowało się zwiedzić jeszcze dwa zabytki.

Front Modlin (Lunety Księcia Warszawskiego) – kompleks dziewiętnastowiecznych umocnień (są tam najlepiej zachowane podziemne chodniki w Modlinie).

Bloki carskie – zostały wybudowane w latach 1899-1901 jako budynki o charakterze mieszkalnym dla rosyjskiej armii.

W Rajdzie wzięło udział 74 turystów-krajoznawców. W sumie było to udane spędzenie czasu. Należy zaznaczyć, że koszty związane ze zwiedzaniem wybranych obiektów Twierdzy oraz rozpaleniem ogniska, a także częściowy koszt znaczka rajdowego, sponsorował Organizator Rajdu – Oddział Stołeczny PTTK im. Aleksandra Janowskiego w Warszawie.

Zdjęcia: Bronisław Perek, Krzysztof Zaráński, Jan Rukat.

Projekt znaczka rajdowego: Włodzimierz Majdewicz.

Znaczek rajdowy był przepustką do zwiedzania nieodpłatnie wybranych obiektów Twierdzy.

RAJDY PIESZE IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO

Po wojnie, wśród powracających do ruin Warszawy jej mieszkańców, byli również członkowie i działacze Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego.

Zaczęły się przypadkowe spotkania, poszukiwania i nawiązywanie kontaktów. 4 listopada 1945 r. w sali Państwowego Gimnazjum im. Władysława IV na Pradze przy ul. Jagiellońskiej, odbyła się Konferencja Organizacyjna Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, której celem było reaktywowanie i odbudowa struktur krajowych PTK po II wojnie światowej.

Dużą aktywność i entuzjazm działania przejawiało warszawskie środowisko krajoznawców. W dniu 24 marca 1946 r., w sali odczytowej Ligi Morskiej przy ul. Widok 10, odbyło się pierwsze po II wojnie światowej Walne Zgromadzenie Oddziału Warszawskiego PTK. Rozpoczynając działalność podjęto uchwałę o nadaniu **Oddziałowi Warszawskiemu PTK imienia Aleksandra Janowskiego**. Uchwała o przyjęciu imienia Aleksandra Janowskiego przez Oddział Warszawski PTK została zatwierdzona 28 kwietnia 1946 r. przez Zarząd Główny PTK.

Uhonorowano tym gestem postać jednego z twórców i Członków Honorowych PTK, związanego przez większą część życia z Warszawą.

10 grudnia 1950 r. odbyło się uroczyste odsłonięcie i poświęcenie pomnika na grobie Aleksandra Janowskiego. Pomnik z krajowego marmuru wykonano według projektu prof. Bohdana Pniewskiego. Rzeźbę Chrystusa frasobliwego wykonał artysta rzeźbiarz Bohdan Kuriata. Na płycie pomnika wyryto słowa: *Temu, co kochał i uczył kochać kraj*. Nazwisko i imię Aleksandra Janowskiego wyhaftowane zostało na Sztandarze Oddziału Stołecznego PTTK.

Postać Aleksandra Janowskiego stawała się już wtedy symbolem i legendą dla młodszego pokolenia działaczy PTTK

Za nami 60 Rajdów Piesznych po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Impreza ta po raz pierwszy pojawiła się w kalendarzu imprez Oddziału Stołecznego PTTK w 1966 r. Pomysł zorganizowania tego Rajdu zrodził się kilka miesięcy wcześniej. W dniu 1 października 1965 r., w lokalu Oddziału Stołecznego PTTK w jego ówczesnej siedzibie przy ul. Świętokrzyskiej 32, odbywało się zebranie Komisji Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK. Spotkanie to miało charakter roboczy i poświęcone było głównie zbieraniu i omawianiu propozycji wycieczek i rajdów pieszych do planu pracy Komisji na rok 1965.

Zebraniu przewodniczył Zbigniew Zieliński¹ pełniący w tym czasie funkcję przewodniczącego Komisji Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK im. Aleksandra Janowskiego. Komisja ta ukonstytuowała się 15 maja 1964 r. w następującym składzie: Zbigniew Zieliński – przewodniczący, Witold Nastiuszonek – wiceprzewodniczący, Jerzy Rydlowski, Edmund Żegliński, Ewa Machowska i Emilia Wiediger.

¹ Zbigniew Zieliński (1928-2016) – działacz Oddziału Stołecznego PTTK, późniejszy wieloletni członek prezydium Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK, przewodniczący Podkomisji Znakarskiej w KTP ZG PTTK, Członek Honorowy PTTK (4.09.2009).

W starym notesie zawierającym protokoły zebrań tego gremium, znalazła się notatka w której po raz pierwszy pojawia się nazwa „**Rajd Pieszy im. Aleksandra Janowskiego**”. Przytaczam pełne brzmienie tego zapisu:

Kol. Witold Nastiuszonek² proponuje zorganizowanie Ogólnopolskiego Rajdu po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego z zakończeniem w Czersku, w pierwszą niedzielę czerwca 1966 roku. Rajd ten trwałby 4 dni, oficjalne zakończenie w sobotę.

Celem jego byłoby min. uczczenie 60-lecia powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Imprezę tą należało by zorganizować przy współpracy z Okręgiem Mazowieckim PTTK, klubami pieszymi itp.

Rajd ten należy zgłosić do kalendarzyka imprez ogólnopolskich.

Witold Nastiuszonek pełnił w tym czasie funkcję wiceprzewodniczącego Oddziałowej Komisji Pieszej, będąc jednocześnie Prezesem Klubu Krajoznawczego „Czata 62”.

Plan pracy Oddziałowej Komisji Turystyki Pieszej na rok 1966 został zatwierdzony przez Zarząd Oddziału Stołecznego PTTK w dniu 14.01.1966 r.

Do wstępnych działań związanych z organizacją Rajdu im. Aleksandra Janowskiego przystąpili z ramienia Komisji Pieszej: Edmund Żegliński, Witold Nastiuszonek i Ewa Machowska.

28 stycznia 1966 r. powołano dziesięcioosobowy Komitet Organizacyjny I Ogólnopolskiego Rajdu po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego.

W skład Komitetu organizacyjnego weszli członkowie Komisji Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK i grupa działaczy Klubu „Czata 62”. Zapadła wówczas decyzja o zmianie pierwotnie planowanej daty imprezy na 7-10 lipca 1966 r.

Rozpoczęto pracę nad redakcją Regulaminu Rajdu oraz inne intensywne działania. Metalowe znaczki rajdowe było gotowe w połowie czerwca.

Komitet organizacyjny zadbał również o zamówienie w drukarni plakatów. Na plakatach przyciągał uwagę duży napis **I OGÓLNOPOLSKI RAJD PIESZY PO MAZOWSZU**, znalazły się tam również napisy informujące, że impreza przebiegać będzie w ramach konkursu „**Przez X wieków Polski**” z okazji **Tysiąclecia Państwa Polskiego**. Pamiętano również o ważnych dla PTTK – **100. rocznicy urodzin Aleksandra Janowskiego i 60. rocznicy powołania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego**. Przygotowano dyplomy dla drużyn i pamiątkową pieczęć.

W przygotowaniach na różnych etapach organizacji **I Rajdu im. Aleksandra Janowskiego** uczestniczyli: Henryk Bednarek, Zbigniew Zieliński, Zbigniew Justowski, Edmund Żegliński, Jadwiga Zwierz, Witold Nastiuszonek, Maria Cybulska, Danuta

² Członek Komisji Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK, założyciel i Prezes Klubu Krajoznawczego „Czata 62”. Późniejszy przewodniczący Komisji Krajoznawczej Oddziału Stołecznego PTTK. Organizator giełd kolekcjonerskich w Klubie PTTK na Rynku Starego Miasta w Warszawie. Autor przewodnika „Skierniewice i okolice”.

Kozak, Tadeusz Martusewicz, Ryszard Dworzyński, Ryszard Woś, Jan Stankiewicz, Ryszard Łukowski, Ewa Machowska i Mieczysław Podolski.

Znaczek z I Rajdu Pieszego im. Aleksandra Janowskiego

 POLSKIE TOWARZYSTWO TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZE
ODDZIAŁ STOLECZNY
KOMISJA TURYSTYKI PIESZEJ KLUB TURYSTYCZNY „CZATA 62”
REDAKCJA TRYBUNY MAZOWIECKIEJ

organizują w ramach konkursu
„Przez X wieków Polski, z okazji Tysiąclecia Państwa Polskiego”

100 rocznicy urodzin
Aleksandra
JANOWSKIEGO

60 rocznicy powstania
Polskiego Towarzystwa
Krajoznawczego

w dniach 7-10. VII. 1966 r.

**I OGÓLNOPOLSKI RAJD PIESZY
PO MAZOWSZU** *Im. Aleksandra Janowskiego*

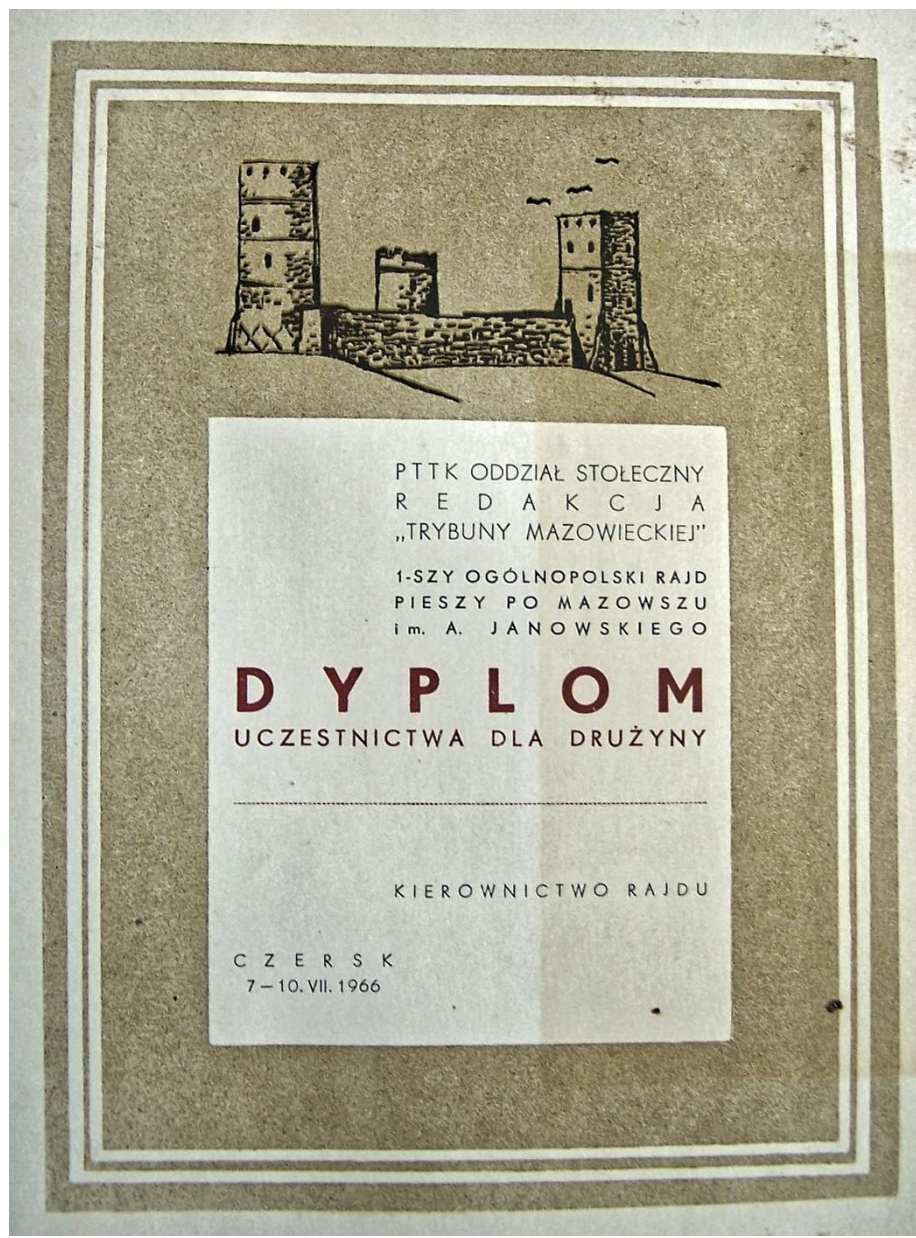
Trasy 4-3 i 2-dniowe przebiegają przez interesujące zakątki ZIEMI MAZOWIECKIEJ
Uroczyste zakończenie Rajdu nastąpi w dniu 10.VII.1966 r. na zamku książąt mazowieckich w Czersku.

Zgłoszenia wraz z wpłatą należy nadsyłać do dnia 25.VI.1966 r. na adres:
Komitet Organizacyjny I Ogólnopolskiego Rajdu Pieszego po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego,
Oddział Stołeczny PTTK, Warszawa, ul. Świętokrzyska 32

Szczegóły w regulaminie

DO ZOBACZENIA NA MAZOWIECKICH SZLAKACH RAJDU

Pierwszy plakat rajdowy

Dyplom za uczestnictwo w I Rajdzie Pieszym im. Aleksandra Janowskiego

Po odczytaniu sprawozdania i podsumowaniu imprezy podjęta została następująca uchwała:

RAJDY PIESZE PO MAZOWSZU IM. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO UCHWAŁĄ KOMISJI TURYSTYKI PIESZEJ ODDZIAŁU STOŁECZNEGO PTTK, BĘDĄ ORGANIZOWANE KAŻDEGO ROKU W MIESIĄCU CZERWCU. ORGAZNIZUJĄC TE RAJDY KOMISJA PRAGNIE ZAPOZNAĆ KOLEŻANKI I KOLEGÓW Z NAJCIEKAWSZYM I NAJPIĘKNIEJSZYM REGIONAMI NAJBLIŻSZEGO NAM REJONU – MAZOWSZA.

Rajd Janowskiego od początku oferował turystom znaczki metalowe. Symbolicznie nawiązywały formą do odznaki organizacyjnej Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, którą zaprojektował w 1906 r. Mikołaj Wisznicki. Trzy pierwsze znaczki Rajdów Janowskiego projektował Zbigniew Justowski, dwa kolejne zaprojektowali Stanisław Wieczorek i Andrzej Berent. Od piątego znaczka począwszy do sześćdziesiątego, z wyjątkiem znaczka z 2001 r., projekty znaczków i plakatów Rajdów im. Aleksandra Janowskiego i Wycieczek Jubileuszowych wykonał Włodzimierz Majdewicz.

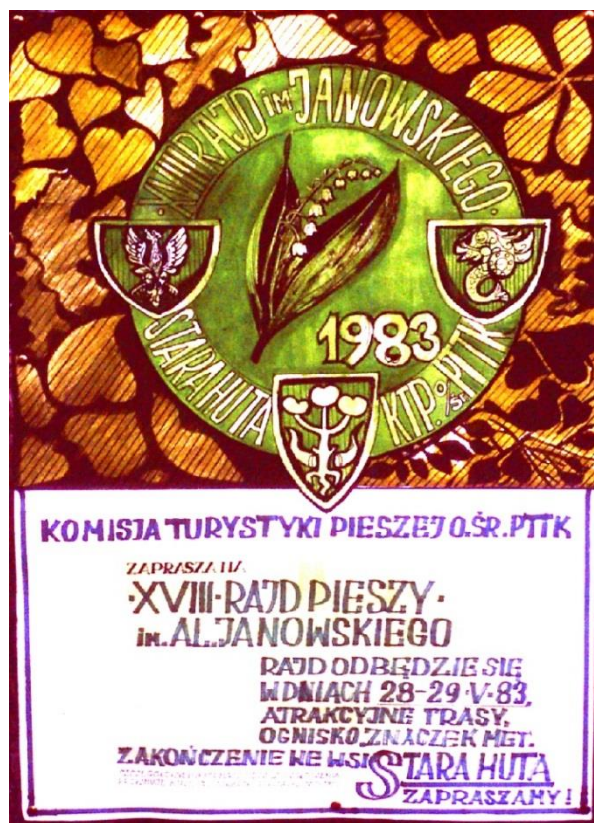
Znaczki wykonywano w rozmaitych technikach u różnych wykonawców, jednak nie wszystkie spełniały wymogi autora projektu.

Druga piątka znaczków zgodnie z zamysłem organizatorów wykonana w mosiądzu, zawierała akcenty barwne. Do barwnych znaczków powrócono w latach 1991-1995. Było to konieczne ze względów oszczędnościowych. Zamówiono wtedy jedną uniwersalną matrycę (sztancę), różnicując znaczki z poszczególnych lat kolorami.

Znaczki z naszych Rajdów cieszą się zainteresowaniem kolekcjonerów. Przez pewien czas istniały równolegle dwa pełne komplety znaczków z Rajdów Janowskiego, jeden z nich był w posiadaniu Ryszarda Dworzyńskiego, lecz niestety zaginął po jego śmierci, drugi pełny obejmujący całą sześćdziesiątkę, jest własnością Włodzimierza Majdewicza. Trzeci prawie pełny zestaw znaczków zgromadził Wojciech Kowalski³, znany kolekcjoner z Lublina, przewodniczący Podkomisji Znakarskiej w Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego PTTK.

Pokażnym zbiorem znaczków może poszczycić się również Jan Piotrowski, znany działacz z Oddziału Stołecznego PTTK.

Przed laty na Rajd zapraszały turystów drukowane i rozklejane na mieście plakaty. Z czasem zastąpiły je plakaty ręcznie malowane, umieszczane na witrynie lokalu Oddziału Stołecznego PTTK przy ulicy Świętokrzyskiej 32 i na mecie Rajdu (rozchwytywane przez kolekcjonerów).

Przez kilka dziesięcioleci funkcjonowały tradycyjne ozdobne pieczętki rajdowe, zastąpione w ostatnich latach przez tak zwane „wklejki”.

³ Wojciech Kowalski jest wieloletnim członkiem Komisji Krajoznawczej Zarządu Głównego PTTK i przewodniczącym Podkomisji Kolekcjonerstwa Krajoznawczego.

I Ogólnopolski Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W dniach 7-10 lipca 1966 r. odbył się I Ogólnopolski Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego, zorganizowany z okazji stulecia urodzin patrona Rajdu, w ramach konkursu „Przez X wieków Polski”. Organizatorami Rajdu była Komisja Turystyki Pieszej i Klub Turystyczny „Czata 62” Oddziału Stołecznego PTTK. Meta Rajdu znajdowała się w Czersku.

II Rajd Pieszy im. Aleksandra Janowskiego. Odbył się w dniach 1-4 czerwca 1967 r. na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego. Około 200 turystów pieszych wędrowało znakowanymi szlakami turystycznymi, nocowano w stodołach, wieczorami spotykano się przy ogniskach. Rajd związany był organizacyjnie z **II Wycieczką Jubileuszową** zorganizowaną w sześćdziesięciolecie pierwszej zbiorowej wycieczki PTK. Zachowano wszystkie tradycyjne elementy. Wydano pamiątkową plaketkę, pocztówkę i pieczęć. 4 czerwca 1967 r. wypłynął z Warszawy wypełniony turystami bocznokołowiec „Traugutt”, dopłynął do brzegu Wisły na wysokości wsi Grochale. Od tego miejsca ruszyły, podobnie jak sto lat wcześniej, furki ze starszyzną i grupa turystów pieszych. Na polanie, obok gajówki Rybitew, nastąpiło spotkanie z przybyłymi z głębi Puszczy uczestnikami II Rajdu Pieszego im. Aleksandra Janowskiego, który, odtąd co dziesięć lat, towarzyszyć będzie kolejnym Wycieczkom Jubileuszowym.

III Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W dniach 27-28 września 1968 r. odbył się III Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Cztery trasy rajdowe wiodły do Podzamcza koło Maciejowic.

IV Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 14-15 września 1969 r. Trzy trasy rajdowe kończyły się we wsi Kompina nad Bzurą koło Łowicza.

V Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego zorganizowano w dniach 22-24 maja 1970 r. Sześć rasy rajdowych wiodło przez Puszcę Białą, zbiegając się w Broku.

VI Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbywał się w dniach 29-30 maja 1971 r. Trasy rajdowe prowadziły przez malownicze okolice Grodziska Mazowieckiego do wsi Skuły.

VII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego tym razem odbywał się w dniach 27-28 czerwca 1972 r. Organizatorzy zaproponowali wędrowkę przez dość odległe od Warszawy Pojezierze Kałuszyńskie. Punktem docelowym była wieś Sinołęka.

VIII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego zorganizowano na terenie Puszczy Bolimowskiej w dniach 26-27 maja 1973 r., z zakończeniem i noclegiem we wsi Jasionna Łowicka.

IX Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbywał się w dniach 25-27 maja 1974 r. Ognisko rajdowe zapłonęło tym razem w malowniczym zakolu rzeki Świder, we wsi Sępołów koło Kołbieli.

X Jubileuszowy Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Trasy Rajdu poprowadzono przez południowo-wschodnią część Niziny Mazowieckiej. Wędrowano w dniach 24-25 maja 1975 r. do wsi Równe.

XI Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 22-23 maja 1976 r. Trasy rajdowe poprowadzono przez malowniczą Ziemię Józefa Chełmońskiego do pięknych Radziejowic.

XII Rajd Pieszy im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 22-23 maja 1977 r. na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego. Szlakami znakowanymi wędrowało 203 turystów pieszych. Rajd poprzedził III Wycieczkę Jubileuszową, dawało to możliwość uczestniczenia piechurów w uroczystościach w Starej Dąbrowie.

XIII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 3-4 czerwca 1978 r. na terenie Puszczy Białej, z zakończeniem w kurpiowskiej wsi Sieczychy.

XIV Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego zorganizowano w dniach 19-20 maja 1979 r. Miejscem docelowym wędrowki była, malowniczo położona nad brzegiem rzeki Pilicy, wieś Pilica koło Warki.

XV Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego zaprosił turystów pieszych do wędrowki w dniach 31 maja /1 czerwca 1980 r. mazowieckimi ścieżkami, do położonej nad Świdrem wsi Radachówka.

XVI Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego trwał od 5 do 7 czerwca 1981 r. Wędrowano trzema trasami przez kompleksy lasów Wiskickich i Miedniewickich oraz Puszczy Korabiewskiej i Bolimowskiej. Miejscem docelowym były Miedniewice z

zespołem klasztornym, uznanym za jeden z najciekawszych przykładów sakralnej sztuki barokowej na terenie Mazowsza.

XVII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego trwał od 5 do 6 czerwca 1982 r. Wędrowano w okolicach Łowicza, polami wśród falujących zbóż, łąkami nad Słudwią. W mijanych wsiach podziwiano księżackie chaty. Miejscem docelowym była wieś Złaków Borowy, słynny ośrodek folkloru łowickiego.

XVIII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 29-30 maja 1983 r. Celem wędrowki była wieś Stara Huta. Na trzech trasach rajdowych wiodących przez tereny leśno-wydmowe, podziwiano liczne pomniki przyrody i punkty widokowe. Rajd organizowała Komisja Turystyki Pieszej Oddziału PTTK Śródmieście.

XIX Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbywał się w dniach 8-10 czerwca 1984 r. Opracowano trzy trasy wiodące przez Wysoczyznę Płońską. Na trasach prowadzących przez słabo zalesione równiny zwiedzano liczne zabytki architektury XVIII i XIX w. oraz grodziska. Miejscem zakończenia imprezy była wieś Naruszewo.

XX Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego zorganizowano w dniach 1-2 czerwca 1985 r. Cztery trasy rajdowe wiodły przez północną część Mazowsza. Trasy dawały możliwość zwiedzenia wielu obiektów zabytkowych, z ruinami zamku w Ciechanowie na czele. Celem wędrowki było spotkanie i ognisko w Gołotczyźnie.

XXI Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbywał się w dniach 6-8 czerwca 1986 r. W związku ze 120. rocznicą urodzin Aleksandra Janowskiego w Regulaminie Rajdu zamieszczono biogram patrona Oddziału PTTK Śródmieście. Trasy Rajdu przebiegały przez tereny położone na wschód od Warszawy. Zwiedzano okolice Mieni, Cegłowa i Mrozów. Miejscem docelowym była wieś Kuflew.

XXII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbywał się w dniach 6-7 czerwca 1987 r., na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego, z metą obok gajówki Rybitew. Zgodnie z wieloletnią tradycją, jak zawsze, co dziesięć lat, Rajd był imprezą towarzyszącą Wycieczce Jubileuszowej. Po uroczystym ognisku i noclegu w stodołach, uczestnicy Rajdu przeszli na polanę w Starej Dąbrowie.

XXIII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbywał się w dniach 27-29 maja 1988 r. Cztery trasy rajdowe prowadziły przez Lasy Młochowskie i tereny przyległe. Miejscem docelowym był Młochów, gdzie wieczorem zapłonęło ognisko. Nocowano na materacach rozłożonych w sali gimnastycznej miejscowej szkoły.

XXIV Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego zorganizowano w dniach 3-4 czerwca 1989 r. na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego. Trzy trasy prowadziły znakowanymi szlakami puszczańskimi do wsi Górki Kampinoskie. Ta wioska odnotowana została w tragicznej historii Powstania Styczniowego 1863 r. Przy ognisku wspominano, w 45. rocznicę śmierci, postać Aleksandra Janowskiego. Po noclegu w stodołach turyści przeszli do Starej Dąbrowy.

XXV Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 2-3 czerwca 1990 r. Wędrowano przez malownicze okolice Osiecka do wsi Pogorzel. Rajd organizowała Komisja Turystyki Pieszej Oddziału PTTK Śródmieście im. Aleksandra

Janowskiego. W związku z XXV Rajdem Pieszym im. Aleksandra Janowskiego, Zarząd Oddziału PTTK ustanowił Odznakę Honorową **ORGANIZATOR RAJDÓW im. ALEKSANDRA JANOWSKIEGO**. Odznaka nadawana jest osobom szczególnie zasłużonym w organizacji Rajdów im. Aleksandra Janowskiego. Pierwsze Odznaki Honorowe uroczyście wręczono w Pogorzeli 3 czerwca 1990 r.

XXVI Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego, w roku 85. rocznicy powstania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (1906-1991), odbył się w dniach 15-16 czerwca 1991 r. na terenie Puszczy Kamienieckiej. Miejscem docelowym była wieś Strachów. Rajd organizowała Komisja Turystyki Pieszej Oddziału PTTK Śródmieście wspólnie z Klubem Przodowników Turystyki Pieszej im. Anieli Michalskiej.

XXVII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 6-7 czerwca 1992 r. na terenie Lasów Pomiechowskich. Wędrowano na trzech trasach pieszych, dwie rozpoczynały się w Pomiechówku, trzecia w Zegrzu. Dopuszczono również trasy dowolne. Spotkanie turystów nastąpiło późnym popołudniem we wsi Wólka Psucka.

XXVIII Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 5-6 czerwca 1993 r. Trasy wiodły przez północno-wschodnią część Puszczy Kamienieckiej. Turyści startowali z Łochowa, Ostrówka Węgrowskiego i Topora. Dopuszczono trasy dowolnie opracowane. Celem marszu była wieś Krupińskie.

XXIX Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego, w roku 50. rocznicy śmierci patrona (9.10.1944), odbył się w dniach 11-12 czerwca 1994 r. Trasy z Suchej Żyrardowskiej, Jasionki i Radziwiłłowa prowadziły przez piękne fragmenty Puszczy Bolimowskiej i Wiskickiej. Celem marszu była wieś Sokule.

XXX Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 3-4 czerwca 1995 r. na Wysoczyźnie Siedleckiej. Trzy opracowane przez organizatorów trasy piesze rozpoczynały się w Mrozach, Cegłowie i Mieni, spotykały się wieczorem we wsi Gołębiówka.

31 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 1-2 czerwca 1996 r., 130. rocznicę urodzin Aleksandra Janowskiego. Turyści wędrowali ze stacji kolejowych Pogorzeli Warszawska, Halinów, Dębe Wielkie, by spotkać się we wsi Teresław. W nazwie Rajdu ze względów praktycznych zrezygnowano ze stosowanej dotąd numeracji rzymskiej.

32 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego rozpoczął się w sobotę 6 czerwca 1997 r. Rajdowcy wyruszyli na szlaki Kampinoskiego Parku Narodowego. Rajd, co dziesięć lat, towarzyszy Wycieczkom Jubileuszowym. Podobnie było w 1997 r. Po ognisku i noclegu w Górkach Kampinoskich, piechurzy pomaszerowali do Starej Dąbrowy, by uczestniczyć w uroczystościach **V Wycieczki Jubileuszowej**.

33 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 6-7 czerwca 1998 r. Wędrowano po Ziemi Wareckiej, bogatej w zabytkowe kościoły i dwory wśród pięknych rozległych sadów. Trzy trasy rozpoczynały się na stacjach kolejowych Chynów, Krężel i Michalczew. Celem marszu była wieś Gołębiów.

34 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego zawiązał do północno-zachodniej części Podlasia bogatego w piękne krajobrazy i zabytkowe dwory. W dniach 29-30 maja 1999 r. turyści piesi wędrowali trzema trasami: z Barchowa, Sadownego i Ostrówka Węgrowskiego do mety Rajdu we wsi Wieliczna.

35 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbywał się w dniach 10-11 czerwca 2000 r. Trasy Rajdu wiodły do powstałej w XVI w. wsi królewskiej Regut, położonej w województwie mazowieckim, w powiecie otwockim, w gminie Celestynów.

36 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego w dniach 9-10 czerwca 2001 r. Turyści wędrowali przez Bolimowski Park Krajobrazowy. Punktem docelowym była wieś Grabie koło Bartnik. Trasy wiodły z Suchej Żyrardowskiej i Kęszyc. Trzecia z Rawki, przeznaczona była dla początkujących amatorów marszów na orientację.

37 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 8-9 czerwca 2002 r. Wędrowano z Grodziszcz, Kotunia i Siedlec, przez wschodnie rejony województwa mazowieckiego, zwiedzano skansen we wsi Sucha. Trasy prowadziły wzdłuż znakowanych szlaków turystycznych.

38 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Trasy rajdowe rozpoczynały się 1 czerwca 2003 r. na stacjach kolejowych. Celem marszu była wieś Porządzie otoczona lasami Puszczy Białej, sąsiadująca z rozległym obszarem łąk i pastwisk Bagna Pulwy.

39 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Rajd odbywał się w dniach 29-30 maja 2004 r. w okolicach Tuszcz i Jadowa. Trasy rozpoczynały się na przystankach kolejowych w Szewnicy, Tuszczu, Uralach i Klembowie. Punktem docelowym była wieś Szewnica.

40 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w sobotę 4 czerwca 2005 r. Turyści wędrowali doliną rzeki Wkry w okolicach Pomiechówka, trzema trasami do wsi Toruń, położonej koło Brodów Warszawskich.

41 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego w 140. rocznicę urodzin Aleksandra Janowskiego i 100. rocznicę powołania Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Rajd odbył się 30 maja 2006 r. Celem wędrowki był Ośrodek Wypoczynkowy Oddziału PTTK Ursus w Kamieńczuku. Trasy rozpoczynały się w Szewnicy i w Uralach, prowadząc do celu malowniczą doliną rzeki Liwiec.

42 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w 2 czerwca 2007 r. Rajd towarzyszył VII Wycieczce Jubileuszowej w 100. rocznicę pierwszej zbiorowej wycieczki PTK w 1907 r. Piechurzy, po pokonaniu tras wiodących szlakami znakowanymi z Nowin, Leszna, Leoncina i z Grochali Nowych, dotarli na uroczyste spotkanie na polanie w Starej Dąbrowie.

43 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniach 7-8 czerwca 2008 r. Wędrowano dwiema trasami po malowniczym Pojezierzu Gostynińskim, uroczyste zakończenie Rajdu odbyło się w Płocku, dawnej stolicy Mazowsza, na terenie najstarszej szkoły w Polsce – słynnej Małachowianki.

44 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się 6-7 czerwca 2009 r. w okolicach Mińska Mazowieckiego. Trasy rajdowe rozpoczynały się we Wrzosowie i Mieni, by spotkać się we wsi Huta Mińska. Bazą Rajdu był ośrodek wypoczynkowy „Marianka”.

45 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniu 12 czerwca 2010 r. na zamku w Czersku. W tym miejscu czterdzieści pięć lat wcześniej zakończył się I Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Nasz Rajd posiadający odrębny Regulamin i własny znaczek rajdowy był częścią „Ogólnopolskiego Zlotu Oddziałów PTTK Czersk 2010”, zorganizowanego przez Zarząd Główny PTTK.

46 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się 5 czerwca 2011 r. Wędrówka po Ziemi Grójeckiej zakończyła się w Chynowie. Rok 2011 uchwałą Zarządu Głównego PTTK ogłoszono „ROKIEM TURYSTYKI RODZINNEJ”. W związku z tym przygotowano specjalną trasę „Turystyczna Rodzinka” oraz specjalną trasę młodzieżową.

47 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W sobotę 2 czerwca 2012 r. wędrowano po Ziemi Kołbielskiej, poznając jej historię, przyrodę, ciekawe zabytki i folklor, który obecnie przeżywa renesans. Celem marszu była wieś Glinianka. Uczestnikom Rajdu proponowano różnorodne trasy: piesze, rowerowe, motorowe.

48 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W sobotę 8 czerwca 2013 r. odbył się nasz kolejny Rajd. W 150. rocznicę Powstania Styczniowego 1863-1864 r. Wędrowano po Ziemi Osieckiej, poznając jej historię, przyrodę, ciekawe zabytki, a przede wszystkim folklor. Miejszem zakończenia imprezy był dwór w Łuczniczy.

49 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Odbył się w sobotę 1 czerwca 2014 r. Przy ognisku przypomniano o 70. rocznicy śmierci Aleksandra Janowskiego. Podziwiano piękno przyrody. Zwiedzano zabytki architektury i pamiątki związane z Powstaniem Styczniowym oraz Bitwą Warszawską 1920 r. Miejszem docelowym była wieś Rasztów.

50 Jubileuszowy Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Odbył się w dniu 13 czerwca 2015 r. Wędrowano przez ciekawe krajoznawczo okolice Tarczyna, trasami rozpoczynającymi się w Kosowie, Rozalinie i Młochowie. Zakończenie Rajdu odbyło się w ośrodku „Zagroda Ojrzanów” w Nowinach koło Ojrzanowa.

51 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniu 4 czerwca 2016 r. Miejszem docelowym była wieś Ponurzyca. Tam zapłonęło ognisko i odbył się konkurs krajoznawczy. Do Ponurzyca maszerowano dwiema trasami rozpoczynającymi się na przystankach kolejowych i prowadzących wzdłuż znakowanych szlaków turystycznych.

52 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w dniu 3 czerwca 2017 r. Zgodnie z tradycją towarzyszył kolejnej VIII Wycieczce Jubileuszowej w 110. rocznicę pierwszej zbiorowej wycieczki Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego. Rajd przebiegał zgodnie z własnym Regulaminem, prowadząc turystów puszczańskimi trasami

na spotkanie z uczestnikami VIII Wycieczki Jubileuszowej na polanie we wsi Stara Dąbrowa.

53 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. Na trasy wyruszone 9 czerwca 2018 r. ze wsi Makówiec Duży i z Dobrego. Trasy spotykały się w Nowej Wsi. Uczestnicy Rajdu odwiedzili dwa pomniki – mogiły żołnierzy poległych w 1939 r. oraz muzeum Konstantego Laszczki w Dobrem.

54 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W sobotę 28 czerwca 2019 r. 75 turystów wybrało się na wędrowkę przez teren podwarszawskiego „Miasta Ogrodu” – Podkowy Leśnej. Po chwili zadumy w Komorowie, przy tablicy pamiątkowej w miejscu śmierci Aleksandra Janowskiego, turyści przeszli przez Las Komorowski, Las Nadarzyński, Rezerwat im. B. Hryniwieckiego, Parów Sujek do Stawiska.

55 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się w sobotę 6 czerwca 2020 r. Ze względu na sytuację pandemiczną nie mogliśmy zorganizować Rajdu w tradycyjnej formie. Spotkanie przy ognisku było niemożliwe. Obowiązywały nadal obostrzenia sanitarne. Jako udział w Rajdzie zaliczano zgłoszone wcześniej indywidualne wędrowki.

56 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego odbył się 5 czerwca 2021 r. w roku 200. rocznicy urodzin Cypriana Kamila Norwida. Uchwałą Sejmu RP ustanowiono rok 2021 Rokiem Cyprina Kamila Norwida. Nadal obowiązywały obostrzenia sanitarne. 5 czerwca 2021 r., około godz.12.00, oczekiwano turystów na punkcie kontrolnym obok dworu w miejscowości Laskowo-Głuchy, gdzie urodził się Cyprian Kamil Norwid. W poczet Rajdu zaliczano odbyte w innych terminach wycieczki indywidualne.

57 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W sobotę 4 czerwca 2022 r. turyści pojęli wędrowkę. Opisowe trasy umożliwiały samodzielne dojście do wsi Ostrówek. Przy ognisku wysłuchano gawędy o 70. rocznicy powstania Komisji Turystyki Pieszej ZG PTTK, 70. rocznicy ustanowienia Odznaki Turystyki Pieszej i funkcji Przodownika Turystyki Pieszej. Organizatorzy Rajdu: Komisja Turystyki Pieszej, Koło Terenowe „Śródmieście” i Klub Przodowników Turystyki Pieszej im. Anieli Michalskiej.

58 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego przebiegał pod hasłem „70 lat Oddziału Stołecznego PTTK” noszącego imię Aleksandra Janowskiego. Na znaczku rajdowym umieszczono stylizowaną Syrenkę, taką jak na nowym Sztandarze Oddziału Stołecznego PTTK. Imprezą towarzyszącą była wycieczka *WARSZAWSKIMI ŚLADAMI ALEKSANDRA JANOWSKIEGO*, zorganizowana przez Klub Krajoznawczy „Varsovia”.

59 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W sobotę 1 czerwca 2024 r. wędrowano po Równinie Wołomińskiej, na terenie gminy Zabrodzie, po szlakach związanych z Cyprianem Kamilem Norwidem. Organizatorem Rajdu była Komisja Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK, przy współpracy z Kołem Terenowym

„Śródmieście”, Klubem Przodowników Turystyki Pieszej im. Anieli Michalskiej oraz Bractwem Zabrodzkim.

60 Rajd Pieszy po Mazowszu im. Aleksandra Janowskiego. W sobotę 7 czerwca 2025 r. po raz sześćdziesiąty turyści spotkali się na Rajdzie im. Aleksandra Janowskiego. Dużą atrakcją dla krajoznawców była zapisana na kartach historii Twierdza Modlin. Relacja z tej imprezy otwiera nasz 36. Biuletyn „BIWAK”. Organizatorem Rajdu była Komisja Turystyki Pieszej Oddziału Stołecznego PTTK, przy współpracy z Kołem Terenowym „Śródmieście” oraz Klubem Przodowników Turystyki Pieszej im. Anieli Michalskiej.

Z biegiem lat i zmieniających się realiów zmieniała się formuła i nazwa imprezy. Kilkudniowy Rajd z noclegami w terenie z czasem stał się Rajdem jednodniowym, oprócz piechurów mogą uczestniczyć w nim rowerzyści i turyści zmotoryzowani. W miejsce drużyn i turystów z mapami, kompasami, kocherami w plecakach, wędrują – prowadzone w terenie przez kierowników – grupy turystów (wycieczkowiczów pieszych). Kierownicy tras potwierdzają punkty na O.T.P. Nastrojowe wieczorne ogniska pozostały niestety tylko w sentymentalnych wspomnieniach.

Organizatorom pozostała niezmiennie chęć i obowiązek pokazania turystom piękna, pamiątek historycznych i atrakcji krajoznawczych Mazowsza.

Ograniczyłem się jedynie do odnotowania w kilku zdaniach faktu zaistnienia kolejnych Rajdów po Mazowszu noszących imię Aleksandra Janowskiego.

Sześćdziesięcioletnia historia tej imprezy zasługuje jednak na znacznie głębsze zainteresowanie, należało by przede wszystkim przywołać z imienia i nazwiska ludzi, którzy przez lata bezinteresownie angażowali się w organizację tej imprezy. Wielu z nich odeszło już na wieczną wędrówkę. To zadanie jest przed nami.

FORMY OCHRONY PRZYRODY W WARSZAWIE WYKAZ OBIEKTÓW PRZYRODNICZO-KRAJOZNAWCZYCH

Ustawa z dnia 16.04.2004 r. o ochronie przyrody wyróżnia m.in. następujące formy ochrony przyrody: rezerваты przyrody, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, użytki ekologiczne, pomniki przyrody.

W Warszawie znajduje się 12 rezerwatów przyrody⁴

1. **RP im. Króla Jana III Sobieskiego**

Utworzony w 1952 r. w dzielnicy Wawer (ul. Kościuszkowców). Jest to rezerwat leśny o powierzchni 114,4 ha. Celem jego powołania jest ochrona starodrzewu dębowego w wieku 150-170 lat. Jest najstarszy spośród dwunastu rezerwatów przyrody w Warszawie.

2. **RP Las Bielański**

Utworzony w 1973 r. w dzielnicy Bielany, w trójkącie ulic: Podleśnej, Marymonckiej, Wybrzeże Gdynskie (Wisłostrada). Jest to rezerwat krajobrazowy o powierzchni 130,4 ha.

3. **RP Bagno Jacka**

Utworzony w 1981 r. w dzielnicy Wesoła na obszarze lasów rembertowskich, na północ od ul. Okuniewskiej. Jest to rezerwat florystyczny/torfowiskowy o powierzchni 19,8 ha.

4. **RP Olszynka Grochowska**

Utworzony w 1983 r. w dzielnicy Praga Południe, pomiędzy ulicami: Szeroką a Makowską. Jest to rezerwat krajobrazowy o powierzchni 57 ha. Celem ochrony jest szata roślinna oraz miejsce o znaczeniu historycznym (bitwa pomiędzy wojskami polskimi i carskimi pod Grochowem 25 lutego 1831 r.).

5. **RP Jeziorko Czerniakowskie**

Utworzony w 1987 r. w dzielnicy Mokotów, na południe od Trasy Siekierkowskiej. Jest to wodny rezerwat przyrody o powierzchni 47,7 ha. Przedmiotem ochrony jest fragment starorzecza Wisły z przyległym terenem.

6. **RP Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego**

Utworzony w 1987 r. w dzielnicy Ursynów, pomiędzy ulicami Puławska i Łukasza Drewny. Jest to rezerwat krajobrazowy o powierzchni 903,6 ha. Jest on największym rezerwatem przyrody w woj. mazowieckim.

⁴ REZERWAT PRZYRODY – jest to obszar obejmujący zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym ekosystemy, określone gatunki roślin i zwierząt, elementy przyrody nieożywionej mające istotną wartość ze względów naukowych, przyrodniczych i kulturowych bądź krajobrazowych. Rezerваты przyrody dzieli się na typy np. leśne, florystyczne, faunistyczne, wodne, krajobrazowe.

7. **RP Las Natoliński**

Utworzony w 1991 r. w dzielnicy Ursynów, w rejonie ul. Nowoursynowskiej. Jest rezerwatem leśnym o powierzchni 104, 2 ha. Na terenie rezerwatu rośnie Dąb „Mieszko I” uważany za najstarsze drzewo na Mazowszu.

8. **RP Morysin**

Utworzony w 1996 r. w dzielnicy Wilanów. Pomiedzy Kanałem Sobieskiego a rzeczką Wilanówka. Rezerwat krajobrazowy o powierzchni 53,5 ha.

9. **RP Skarpa Ursynowska**

Utworzony w 1996 r. na granicy dzielnic Ursynów i Wilanów. Obejmuje obszar między ul. Arbuzową a Pałacem Ursynowskim. Rezerwat krajobrazowy o powierzchni 20,8 ha.

10. **RP Kawęczyn**

Utworzony w 1998 r. w dzielnicy Rembertów. Pomiedzy ul. Żołnierską i Marsa. Jest rezerwatem florystycznym o powierzchni 69,5 ha. Celem ochrony jest zachowanie ciepłolubnych gatunków roślin naczyniowych i ich stanowisk.

11. **RP Ławice Kielpińskie**

Utworzony w 1998 r. w dzielnicy Białołęka, na zachód od ul. Modlińskiej, w kierunku gminy Jabłonna. Jest to rezerwat faunistyczny. W granicach Warszawy obszar rezerwatu ma powierzchnię 88,3 ha.

12. **RP Wyspy Zawadowskie**

Utworzony w 1998 r. w dzielnicy Wilanów oraz Wawer. Jest to rezerwat faunistyczny o powierzchni 184,7 ha. Celem jego utworzenia była ochrona ekosystemów wodnych w korycie środkowej Wisły.

Niektóre z rezerwatów przyrody w Warszawie zostały uznane za obszar „Natura 2000”. Dotyczy to: RP Las Bielański, RP Las Natoliński oraz RP Las Jana III Sobieskiego.

„Natura 2000” jest to program sieci obszarów objętych ochroną przyrody na terytorium Unii Europejskiej. Celem programu jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków /np. ptaków/, które uważane są za cenne i zagrożone w skali całej Europy.

W Warszawie znajduje się 5 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych⁵

1. **ZP-K „Olszyna”**

Utworzony w 1994 r. na terenie dzielnicy Bielany, na skraju osiedla Słodowiec, pomiędzy ulicami Gąbińskiego, Romaszewskiego, Broniewskiego i Trasą Armii Krajowej. Jest to teren zieleni o powierzchni 2,2 ha.

2. **ZP-K „Dęby Młocińskie”**

Jest to teren zieleni utworzony w 2002 r. w dzielnicy Bielany, w rejonie Młocin. Jego powierzchnia wynosi 9,3 ha. Leży na południe od ulicy Michaliny. Teren Zespołu ma stać się terenem leśnym zarządzanym przez Lasy Miejskie Warszawy.

⁵ ZESPÓŁ PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWY – jest to fragment krajobrazu naturalnego i kulturowego, zasługujący na ochronę ze względu na jego walory widokowe i estetyczne.

3. ZP-K „Park SGGW”

Powołany w 2003 r. w dzielnicy Mokotów, w rejonie ul. Bruna i Al. Niepodległości. Jest to teren zieleni o powierzchni 1,6 ha.

4. ZP-K „Zakole Wawerskie”

Rozległy, podmokły teren znajdujący się w dzielnicy Wawer, na południe od zbiegu Trasy Siekierkowskiej oraz ulic Ostrobramskiej, Płowieckiej i Traktu Lubelskiego. Jego powierzchnia wynosi 55,6 ha. „Zakole Wawerskie” obejmuje teren dawnej łachy wiślanej.

5. ZP-K „Arkadia”

Utworzony w 2008 r. w dzielnicy Mokotów, na terenie parku Arkadia, nieopodal Królikarni. Zajmuje powierzchnię 14 ha. Ochroną objęty jest cenny kompleks zieleni parkowej o dużych walorach krajobrazowych i przyrodniczych.

W Warszawie znajduje się 6 użytków ekologicznych⁶

1. Przy Lesie Młocińskim /użytek 620/

Znajduje się w dzielnicy Bielany między ulicami Papirusów, Pułkową, Dziwożony i lewym brzegiem Wisły. Stanowi on południową część Lasu Młocińskiego o powierzchni 4,8 ha. Atrakcją jest śródleśna łąka z pięcioma kępami drzew.

2. Powsin /użytek 621/

Znajduje się w dzielnicy Wilanów. Powierzchnia użytku wynosi 1,7 ha. Celem ochrony są zmiennowilgotne łąki. Jest to siedlisko przyrodnicze oraz stanowisko chronionych gatunków motyli.

3. Powsinek /użytek 622/

Znajduje się w części dzielnicy Wilanów. Powierzchnia użytku wynosi 2,8 ha. Użytek obejmuje fragmenty zbiorowisk łąkowych. Celem ochrony jest zachowanie stanowisk mrówek z rodzaju myrmica.

4. Jeziorko Imielińskie /użytek 623/

Znajduje się w dzielnicy Ursynów, w rejonie ulic: Zięby, Mewy, Łukaszczyka, Perkoza i Roentgena. W 2002 r. wokół jeziora ustanowiono użytek ekologiczny o powierzchni 4 ha ze względu na konieczność ochrony rzadkich gatunków ptaków.

5. Użytek im. Czesława Łaszka /624/

Znajduje się w dzielnicy Mokotów na terenie KS Warszawianka /ul. Merliniego 2/. Jego powierzchnia wynosi 0,4 ha. Ochroną objęte są liczne gatunki ptaków i drobnych ssaków.

6. Użytek im. Janusza Kusocińskiego /625/

Znajduje się na terenie dzielnicy Mokotów. Jego powierzchnia wynosi 0,6 ha. Użytek stanowi fragment Skarpy Warszawskiej.

⁶ UŻYTKI EKOLOGICZNE – to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, np. naturalne zbiorniki wodne, oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, skarpy rzeczne.

W Warszawie zewidencjonowanych jest obecnie 486 pomników przyrody⁷

406 z nich to aleje, grupy drzew i pojedyncze drzewa /razem 2253 okazów/, 74 to głązy narzutowe /razem 149 okazów/, 6 tworów przyrody /np. podziemie z miejscem bytowania nietoperzy, pnącze, skamieniały pień araukarii/.

W 2001 r. aleja drzew rosnąca wzdłuż ul. Żwirki i Wigury /Ochota/, na odcinku od Pomnika Lotnika do ul. Komitetu Obrony Robotników, została uznana za pomnik przyrody. Pomnikowa aleja lip to ponad 1050 drzew rosnących w trzech lub czterech rzędach. Lipy tworzące pomnik przyrody są pod stałą opieką Stołecznego Biura Ochrony Środowiska.

Drzewa będące pomnikami przyrody

1. **Ul. Zakopiańska 28** /Praga Południe/ – **Dąb szypułkowy** /jeden z ośmiu pomników przyrody na szlaku przyrodniczym po Saskiej Kępie, ma 30 m wysokości i 449 cm obwodu/.
2. **Ul. Nowoursynowska 95** /Ursynów/ – obok Parku Natolińskiego – „**Dąb Mieszko I**” mający 22 m wysokości i 870 cm obwodu, liczy ok. 600 lat i jest jednym z najstarszych drzew w Polsce.
3. **Ul. Stanisława Kostki Potockiego 10/16** – Pałac Króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie – w głównej alei w parku stoi „**Lipa Króla Jana**”.
4. **Park Łazienki Królewskie** /Śródmieście/ – w pobliżu Nowej Oranżerii – „**Dęby Królewskie**” /dwa dęby szypułkowe/.
5. **Ul. Puławska 59** /Mokotów/ – obok Pałacu Szustra od strony ul. Smetany – „**Dęby Szustra**” /pięć dębów szypułkowych/.
6. **Ul. Koszykowa 81** /Ochota/ – na terenie Zakładu Wodociągu Centralnego MPWIK – „**Cis Starynkiewicza**”.
7. **Ul. Wawelska 15** /Ochota/ – ścieżka edukacyjna Marii Skłodowskiej-Curie – **Klon jawor** pn. „**Maria**”.
8. **Ul. Nowoursynowska 166** /Ursynów/ – teren SGGW – „**Drzewo Niemcewicza**” /orzech czarny/.
9. **Ul. Parkowa 23** /Śródmieście/ – „**Topola Narutowicza**” /wysokość 34 m, obwód 614 cm /.
10. **Ul. Jaktorowska 6** /Wola/ – Dom Dziecka – „**Dąb Doktora Korczaka**”.
11. **Ul. Grójecka 95a** /Ochota/ – pomnik „Barykada Września” – „**Topola Obrońców**”.
12. **Ul. Maślaków** /Ursynów/ – Park Kultury w Powsinie – **Dąb** pn. „**Hetman**”.
13. **Ul. Popieluszki 15** /Żoliborz/ – **Dąb** pn. „**Karol**”.

⁷ POMNIK PRZYRODY – jest to prawnie chroniony twór przyrody, szczególnie cenny ze względów naukowych, zabytkowych, kulturowych i innych. Pomnikami przyrody są najczęściej okazałych rozmiarów drzewa, aleje drzew, głązy narzutowe, jaskinie. W Polsce 92% wszystkich pomników przyrody stanowią pojedyncze drzewa i ich grupy.

14. **Ul. Dewajtis 3** /Bielany/ – przed kościołem Niepokalanego Poczęcia NMP – dwa **Płatany klonolistne „Romuald” i „Benedykt”**.
15. **Ul. Klasyków 21** /Białołęka/ – przed kościołem Narodzenia NMP (Płudy) – **Sosna „Parasol”**.

Głazy narzutowe będące pomnikami przyrody

1. **Ul. Nutki 3** /Ursynów/ – Park im. Romana Kozłowskiego – **„Głaz Ursynowski”** /obwód 9,6 m/ to największy głaz narzutowy na terenie Warszawy⁸.
2. **Plac na Rozdrożu** /Śródmieście/ – obok kawiarni „Rozdroże” – kolekcja **61 głazów narzutowych**.
3. **Al. Niepodległości 213** /Ochota, Pole Mokotowskie/ – przed wejściem do Biblioteki Narodowej – zgrupowanie **13 głazów narzutowych**.
4. **Ul. Rakowiecka 4/róg ul. Wiśniowej** /Mokotów/ – Państwowy Instytut Geologiczny – przed wejściem do gmachu znajduje się **„Głaz Podchorążych”** /wysokość 2,9 m, obwód 850 cm/.
5. **Al. Na Skarpie 20/26** /Śródmieście/ – na placu przed budynkiem Zakładu Nauk Geologicznych stoi **„Głaz Muzeum Ziemi”** /wysokość 3,0 m, obwód 800 cm/.
6. **Ul. Mińska 25** /Praga Północ/ – Polskie Zakłady Optyczne – przed wejściem **„Głaz Marszałka Józefa Piłsudskiego”** /wysokość 235 cm, obwód 550 cm/.
7. **Ul. Grójecka 93** /Ochota/ – Liceum Ogólnokształcące im. Hugona Kołłątaja /wejście od ul. Banacha i Metrykantów/ – przed budynkiem szkoły **„Głaz Marszałka Józefa Piłsudskiego”** /wysokość 215 cm, obwód 585 cm/.
8. **Ul. Przemysława II 7** /Ursus/ – **„Głaz Władysława Grabskiego”**.
9. **Ul. Sosnkowskiego 11** /Ursus/ – **„Głaz gen. Kazimierza Sosnkowskiego”**.
10. **Ul. Puławska 99/101** /Mokotów/ – Skwer Małkowskich – **„Głaz Polski Walczącej”** oraz kolekcja głazów narzutowych.
11. **Park Dreszera** /Mokotów/ – kwadrat ulic: Puławska, Odyńca, Krasickiego i Ursynowska – **„Głaz Walczącego Mokotowa 1944”**.
12. **Ul. Belwederska/róg ul. Promenada** /Mokotów/ – na skraju Parku Morskie Oko – **„Głaz Reduta AK Magnet”**.
13. **Ul. Płocka 25/róg ul. Górczewskiej** /Wola/ – **„Głaz Powstańczej Służby Zdrowia 1944”**.
14. **Ul. Belska 1/3** /Mokotów/ – Zespół Szkół Ogrodniczych – obok budynku znajduje się **„Głaz im. Edmunda Jankowskiego”**.
15. **Ul. Szolc-Rogozińskiego 11** /Ursynów/ – **„Głaz Straży Ochrony Przyrody”**.

⁸ Największym głazem narzutowym na Mazowszu jest „Głaz Mazur” liczący 2,5 m wysokości i 17,5 m obwodu. Znajduje się w Piasecznie k/Warszawy u zbiegu ulic Granitowej i Energetycznej.

Twory przyrody będące pomnikami przyrody

1. **Al. Na Skarpie 20/26** /Śródmieście/ – na placu przed budynkiem Muzeum Ziemi PAN znajduje się **skamieniały pień araukariowca**, składający się z wielu scementowanych ze sobą fragmentów.
2. **Ul. Fosa 17** /Ursynów/ – murowane podziemie wbudowane w Skarpę Wiślaną, **ostoja i miejsce zimowania nietoperzy**.
3. **Ul. Fałata 6** /Stary Mokotów/ – **bluszcz pospolity**, pnący się do wysokości 10 m po pniu robinii akacjowej.
4. **Ul. Chylicka 3** /Wawer/ – ogród przydomowy o powierzchni 1800 m², powstał w latach 1972-1975, charakteryzuje się występowaniem gatunków roślin ozdobnych i uprawnych.

Turystów kochających przyrodę zachęcamy do zdobywania Odznaki PTTK „Turysta Przyrodnik”

Odznakę można zdobywać bez ograniczeń czasowych i jest ona wielostopniowa.

Na poszczególne stopnie odznaki należy uzyskać następującą ilość punktów (minimum).

Na przykład:

- na odznakę popularną	50 punktów
- na odznakę małą brązową	75 punktów
- na odznakę małą srebrną	100 punktów
- na odznakę małą złotą	200 punktów

Według Regulaminu Odznaki „Turysta Przyrodnik” ilość punktów za zaliczenie poszczególnych obiektów wynosi:

- za zwiedzenie rezerwatu przyrody, zespołu przyrodniczo-krajobrazowego lub użytku ekologicznego 5 punktów (za każdy obiekt)
- za odwiedzenie pomnika przyrody 3 punkty

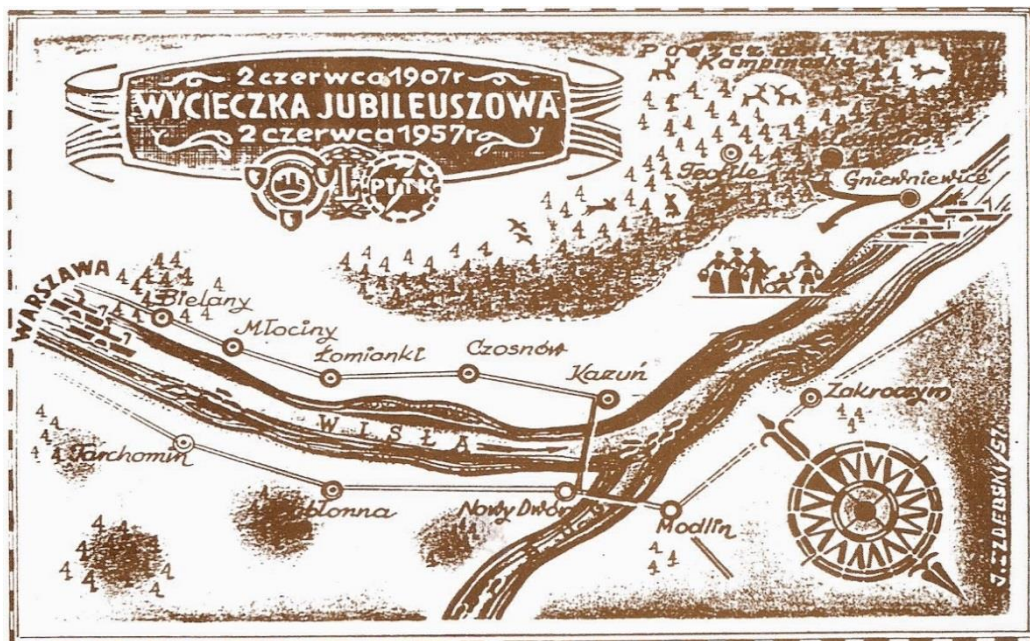
Za obiekty krajoznawcze opisane w niniejszym artykule można uzyskać maksymalnie następującą ilość punktów:

- za 12 rezerwatów przyrody	60 punktów
- za 5 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych	25 punktów
- za 6 użytków ekologicznych	30 punktów
- za 35 pomników przyrody	105 punktów

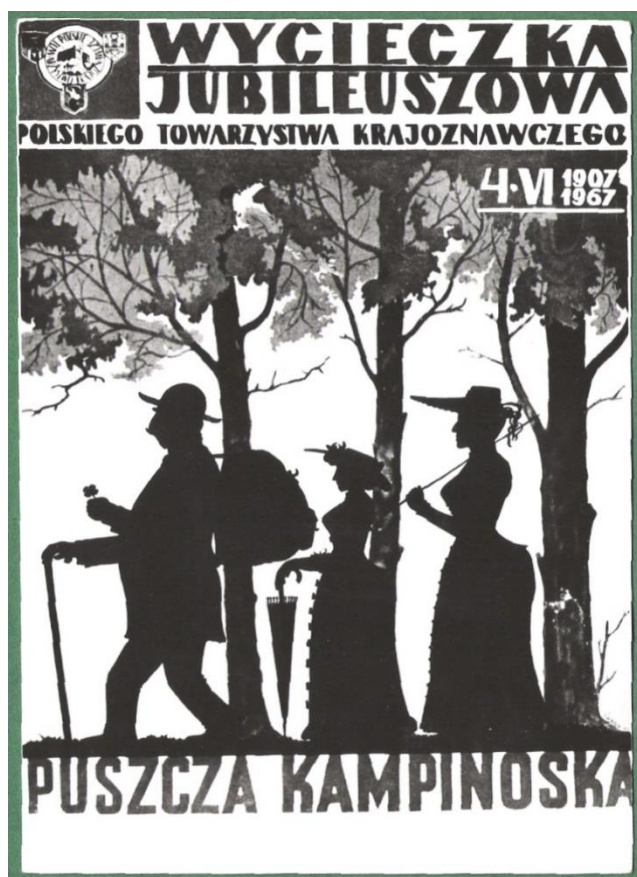

SZUFLADA KOLEKCJONERA

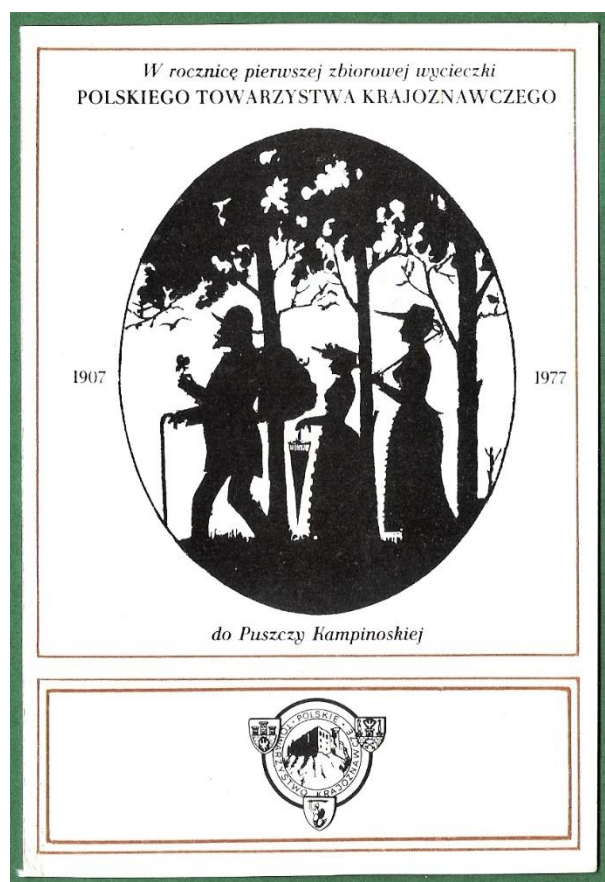
Pocztówki i okolicznościowe koperty z nadrukiem wydawane przez Oddział Stołeczny (Śródmieście) PTTK

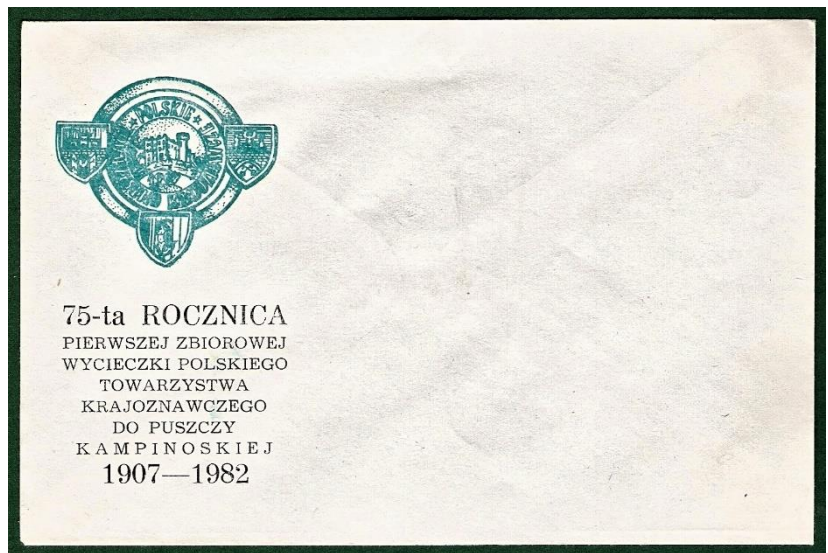
1957

1967

1977

1982

1987

1987

